

Opțiuni strategice și tactice de realizare a prevederilor programatice de politică externă de către partidele politice

Victor JUC,
doctor habilitat în politologie, profesor cercetător,
Institutul Integrare Europeană și Științe Politice
al Academiei de Științe a Moldovei

Maria DIACON,
doctorandă, Institutul Integrare Europeană și Științe Politice
al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

In this article are investigated the foreign policy strategies and tactics that are developed and promoted by the political parties from the Republic of Moldova. Broadly the foreign policy options are focused on two strategic geopolitical directions – the European Union and the Customs Union from the Eastern area. The investigation of the foreign policy options is important, because in terms of representative democracy the political parties or accede to government or exist in opposition, but promotes a certain foreign policy course.

Create și dezvoltate în contextul realităților social-economice și politice ale orânduirilor în care acționează, partidele sunt atestate de experiența socială ca o categorie de bază a mișcării istorice a societății. Ele constituie principalii factori ai mișcărilor sociale și naționale, ai confruntărilor politico-ideologice, exprimând prin activitățile și manifestările lor dezvoltarea societății. Sistemele social-politice ale națiunilor, în desfășurarea lor, sunt marcate de diferite forme de organizare și de activitate, de funcționare și de instituționalizare a partidelor politice. Acestea, fiind factori ai sistemelor și acțiunilor politice, apar în ipostazele lor concrete sub înfățișări variate și originale. Ca urmare a determinărilor obiective și subiective, fiecare partid poartă sau ar trebui să poarte marca unei identități doctrinare distincte, individualizate prin factura și fizionomia organizatorică și ideologică, prin valoarea moral-politică și comportamentul social al membrilor săi, al liderilor, prin marca strategiilor și a opțiunilor tactice care pot fi diferite ca formă de acțiune, însă unice prin scopul reiterat. Se înțelege că, drept consecință, orice partid apare în fața opiniei publice ca un agent pozitiv sau negativ în existența social-istorică. [1]

Rațiunea de a fi a partidelor politice constă în accesul la guvernare sau în cucerirea puterii. Fără a minimaliza dimensiunea teleologică, care poate fi concepută, totodată, ca funcție unică sau ultimă, se poate totuși spune că ea este o sinteză care survine la capătul realizării altor funcții, deoarece înainte de toate, funcția curentă și permanentă a partidelor este aceea de a asigura medierea între cetățeni și stat, între societatea civilă și societatea politică. Aceasta este o funcție de mobilizare care se manifestă tot timpul, dar în chip plenar în timpul alegerilor, când se stabilește o corespondență reciprocă între societate, pe de o parte, și partidele politice, pe de altă parte. [2] În acest context, orice prevedere programatică din cadrul platformelor electorale, cu precădere, prevederi de politică externă, de factură socială, economică, integraționistă, geopolitică, sunt create, planificate și realizate pentru cetățeni, deoarece partidele care acționează în interesul personal al membrilor săi sunt lipsite de orice încredere din partea electoratului și se reduc la rangul de grupuri de presiune.

Orice partid prezintă obiectivele sale ca fiind expresia intereselor unei anumite părți a comunității și, totodată, ale intereselor ge-

nerale ale societății, iar programul său exprimă o anumită ideologie sau filozofie politică (liberală, social-democrată, conservatoare). Spre deosebire de alte organizații sociale, un partid se remarcă prin organizarea sa formală (statut, program, organisme de conducere), prin obiectivul său explicit de a lua în stăpânire „mașina de guvernare a societății”, adică structurile instituțional-statale și prin sistemul de acțiuni strategice și tactice pe care le desfășoară pentru a-și realiza setul de scopuri propuse inițial.

În politologie se utilizează și termenul de *mașină politică*, în accepția de structură pentru organizarea eficientă a campaniilor politice, dar și în aceea de organizație informală care controlează procesele formale ale guvernării, ale vieții interne ale unui partid, sub conducerea unui lider influent, a unui grup restrâns, de la care emană directive de comportament politic, concepții și aprecieri asupra unor evenimente sau manifestări politice concrete. *Mașina politică* este, în esență, un factor de control care își spune cuvântul asupra strategiilor și tacticilor de urmat, asupra numirilor în funcții politice, asupra listelor de candidați pentru alegeri, asupra utilizării fondurilor materiale licite și, nu de puține ori, ilicite ale partidului. În esență, partidele politice îndeplinesc, în cadrul sistemelor politice, funcții sau roluri între care se disting cele privind armonizarea politicii interne și externe a statului, [3] prin îmbinarea perfectă între strategia aleasă și tactica implementată în activitățile pe termen scurt, mediu și lung în programele și platformele electorale.

Oamenii și programele formează o unitate inseparabilă. Toate partidele se organizează și se mobilizează pentru a realiza un proiect politic global. Acest proiect este mai mult decât un simplu program, mai mult decât spun discursurile, mai mult decât chiar doctrina. Proiectul devine purtătorul unei anume idei despre interesul general, despre binele public, despre opțiunea de politică externă și vectorul acesteia promovat de stat, idee născută din conflictele social majore. Evident că, privite în concretețea lor, funcțiile partidelor se leagă în chip organic de acest proiect politic fondator (format inclusiv din multitudinea de strategii și tactici selectate pentru realizarea prevederilor programatice de politică externă) și de oamenii care sunt

purtătorii acestuia. Însă activitatea partidelor poate fi nu numai politică (activitate electorală, activitate de control și de presiune asupra autorităților, activitate de mobilizare etc.), dar și socială (asistență, ajutor, organizarea manifestărilor de diferit gen etc.), acestea din urmă sunt totuși de cele mai multe ori reducibile la cele politice, pentru că ele au o rațiune politică electorală, contând pentru imaginea partidului respectiv. Oricum, aceste funcții sociale nu sunt autentice și, în plus, nu sunt valabile pentru toate partidele. [4]

În realizarea astfel definitului „proiect politic global” de către **G. Voicu** în „*Pluripartitism. O teorie a democrației*”, considerăm oportună intervenția și utilizarea strategiei și tacticii alese de fiecare partid în parte pentru a-și realiza obiectivele, dar, în mod primordial, scopul bine definit, prin care, în baza principiului liberei participări, contribuie la conceperea, exprimarea și realizarea voinței lor politice. [5] **Al. Zăv-tur** susține, în „*Partidele politice și organizațiile obștești*”, teza expusă încă la începutul anilor '90 ai sec. al XX-lea prin care partidul politic reprezintă o uniune benevolă legată printr-o ideologie comună, ce are scopul să dețină puterea sau să participe la exercitarea puterii de stat. Concomitent, pentru partid puterea este un instrument de realizare a programului politic în interesul unuia dintre grupurile sociale mari, prin strategiile oportune contextului social-politic și reieșind din opțiunea de realizare a politicii externe. [6]

Pentru a defini termenul de strategie, am apelat la „*Dicționarul politic. Instituțiile democrației și cultura civică*”, autor **S. Tămaș**, [7] prin care strategia (gr.: stratos – armată, agein – a conduce) reprezintă termenul provenit din tactica militară, dar folosit și în alte domenii (politică, economie, management etc.) pentru a denumi modul de acțiune astfel încât să se obțină reușita într-o competiție în care se confruntă două sau mai multe voințe, fiecare urmărind același țel, în condițiile în care nu pot câștiga toate părțile implicate. În acest sens, strategia este știința și arta utilizării forțelor politice, economice, psihologice și militare ale unui stat și grup de state pentru a oferi suportul maxim și a asigura reușita politicilor adoptate în timp de pace sau război. Orice strategie, subliniază **Andre Beaufre** în „*Introduction a la strategie*”,

[8] presupune un duel de voințe între adversari care folosesc forța pentru a rezolva conflictul dintre ei, fiecare urmărind să-l facă pe celălalt să accepte condițiile pe care vrea să i le impună. Strategia reprezintă întotdeauna un mijloc, scopurile fiind definite în domeniul politicii, operație ce pune în evidență filozofia forțelor ce dețin puterea. Reușita maximă se obține atunci când adversarul este convins să accepte condițiile fără să angajeze forțele armate.

Aceeași sursă definește și termenul de tactică [9] prin care relevă că aceasta reprezintă decizia privind acțiunile pe termen scurt (luate zi de zi) pentru conducerea activităților politice. În acest context, considerăm oportună intervenția prin care partidele politice recurg la tactici prezentate prin declarații de presă, ieșiri în teritoriu, manifestări pașnice pentru o problemă actuală, pentru a reuși realizarea prevederilor programatice de politică externă, expuse în cadrul programelor și a platformelor electorale.

În contextul evidențierii modalităților de organizare și punere în aplicare a strategiilor partidelor politice pentru realizarea prevederilor programului politic și a platformelor electorale ce conțin prevederi de politică externă a statului, considerăm oportun a prezenta principiile de funcționare și interacțiune ale partidelor. Astfel, politologul rus **V. Vinogradov** [10] a evidențiat unele principii ale funcționării sistemului de partide, ce reprezintă o reuniune interconexă de partide, care tind spre obținerea, menținerea și realizarea puterii, și care confirmă, în activitatea lor, reguli generale de interacțiune în limitele sistemului dat. În același context, Al. Zavtur preia aceste principii, considerându-le necesare deoarece contribuie la stabilitatea societății în ansamblul său. [11] Astfel, principiul interacțiunii contradictorii constă în gradul competiției pentru putere, în corelarea consensului și alternativelor, în determinarea direcțiilor evoluției societății. Pentru cazul Republicii Moldova, odată cu afirmarea sa ca stat independent, democratic și de drept, acest principiu a caracterizat pe deplin arealul de interacțiune politică a partidelor în toate domeniile, dar mai cu seamă, pe segmentul politicii externe. Dualitatea vectorului spre vestul sau estul geopolitic continuă să divizeze societatea până în prezent.

Principiul mobilizării ideologico-politice a maselor, ce presupune formarea unor coaliții reprezentative în timpul campaniilor electorale, caracterizează orice societate, indiferent de contextul politic și de sistemul de valori socio-economice promovat. Societatea caută să se definească, să se autodetermine din punct de vedere politic anume prin prisma prevederilor programatice ale partidelor politice în ansamblu, dar preponderent în timpul campaniilor electorale. În cazul Republicii Moldova, chiar dacă aceeași opțiune de politică externă o regăsim la mai multe partide, electoratul se autoidentifică prin locul partidului pe axa politică și prin capacitatea acestuia de a transforma prevederile programatice în prevederi realiste și viabile.

Principiul adaptării social-politice presupune acțiunea sistemului de partide în calitate de mecanism social, scopul căruia este interacțiunea reciprocă a elementelor sistemului politic al societății. În acest context, partidele autohtone, în diferite conjuncturi, au dat dovadă de capacitatea de a se ralia, prin opțiunile de politică externă, mai ales cele cu viziuni vest-integraționiste, necesităților și așteptărilor societății. Însă contextul geopolitic exterior, formulat de centrul est-integraționist, prin intervenții de natură economică, comercială, de securitate, adesea destabilizează și stagnează procesul propriu-zis de integrare în spațiul economic, politic și cultural vest-european.

Potrivit *Legii privind partidele politice nr. 294-XVI din 21.12.2007*, [12] cele două principii stipulate expres, în baza cărora partidele își pot stabili setul de strategii și tactici pentru realizarea prevederilor programatice de politică externă sunt principiul liberei participări și principiul teritorial de organizare a partidelor politice. Aceasta denotă, în primul rând, simplitatea procedurală de acțiune a partidelor politice în mecanismul realizării puterii de stat, iar pe de altă parte, constrângerea prin care partidele politice devin agenți ai ideilor, dar mai puțin agenți ai acțiunilor.

Însă, contrar celor afirmate mai sus, în „*Modelul conceptual al partidului ca subiect al procesului politic*” [13] se atestă faptul că partidele politice manifestă drept o reflectare a activității politice a anumitor grupări sociale, reprezentând consecvent interesele lor. Partidul posedă

mijloace eficiente pentru realizarea activității politice și de influență asupra conștiinței de masă, inclusiv structuri organizaționale, resurse financiare și materiale, pârghiile puterii etc.

Sistemul politic contemporan devine imposibil fără activitatea partidelor politice care îndeplinesc funcții importante în organizarea și funcționarea vieții politice a societății. Până în secolul al XIX-lea, atitudinea societății față de partidele politice, în fond, era negativă. Aceeași opinie o împărtășeau și cunoscuții oameni politici ai timpului N. Machiavelli, Th. Hobbes, A. Toqueville, G. Washington ș. a. Partidele erau considerate ca un rău social, un izvor de discordie socială, de subminare a unității sociale, ca instrument de a atinge interesele de grup și de uzurpare a puterii etc. Mult mai târziu, mințile lucide ale epocii au menționat că activitatea partidelor aduce ceva nou în societate, scoate din amănunț și anonim noile forțe sociale, imprimă un impuls coerenței, inspiră oamenii la apărarea intereselor individuale, de grup, a celor naționale și conturează opțiunile de politică externă. [14] Astfel, pe parcurs, s-au schimbat opiniile cu privire la esența partidelor politice, reușind, ca la etapa actuală, să devină a doua forță în sistemul politic, după stat.

Pentru o bună experiență și credibilitate pe eșichierul politic, partidele trebuie să desfășoare anumite tactici valabile atât pe termen scurt, cât și pe termen nelimitat. Această abordare îi va conferi partidului credibilitate din partea cetățenilor și capacitate de a cuprinde în activitățile sale programatice întreg domeniul social, economic, politic, cultural, dar în mod obligatoriu – domeniul politicii externe. Tacticile despre care am amintit mai sus pot cuprinde următoarele aspecte definitorii: partidul există nu pentru a deveni lider, ci pentru a realiza prin poziția de lider valorile cele mai importante pentru societate. În Republica Moldova, fenomenul se prezintă prin situația în care multe partide se grupează în jurul unui lider (partide carismatice), deci sunt instrumentul politic al liderului și nu un reprezentant al interesului unui segment al societății civile. [15] De asemenea, partidul nu trebuie să permită ca interesele conducerii de vârf să predomină față de cele ale membrilor de rând. Procesul de distanțare a partidelor de mase, specific statelor postsovietice, a fost observat și în Republica

Moldova, unde aparatul de partid, grupat în jurul liderului, a înțeles utilizarea puterii ca o modalitate de satisfacere a intereselor personale și nu a reprezentării bazei lor sociale. [16] Un partid politic trebuie să dispună de capacitatea de a genera idei noi, fără idei noi – degenerază. Supraviețuirea partidului se datorează în acest caz următorilor factori: monopolul reprezentării „intereselor poporului” și deținerii puterii de stat. [17] Partidul trebuie să fie flexibil, în condițiile pluralismului să-și poată schimba structura, să se autoperfecționeze continuu. Dacă în Europa de Vest apăreau inițial grupurile sociale, apoi partidele care să le exprime interesele, în Republica Moldova fenomenul e invers: partidele sunt nevoite să-și caute grupurile sociale, segmentele ale căror interese să le exprime. [18] La fel, partidul trebuie să se folosească pe deplin de divergențele și discuțiile interne de partid pentru autoperfecționare. Însă, concentrarea resurselor în mâinile liderului de partid favorizează disciplina internă dură a partidelor din Republica Moldova, relații constituite pe verticală, în baza unor principii paternaliste. Ca efect avem frecvente sciziuni, părăsiri zgomotoase ale partidelor. [19] Partidul trebuie să fie capabil să simtă la timp momentul politic oportun. Dacă acceptă compromisul înainte de termen, pierde, dacă întârzie, de asemenea, pierde. O condiție de principiu în activitatea partidului e priceperea de a-i selecta, de a-i plămădi, de a-i evidenția din rândurile sale pe viitorii oameni de stat, personalități (președinți, premieri, parlamentari, lideri etc.). În ultimă instanță, izbutește nu partidul care are un număr mai mare de organizații, ci acel, al cărui membri sunt mai ingenioși, activi, prevăzători, deștepți, luptători pentru libertate și dreptate. O bună parte din partidele naționale nu țin cont de principiile doctrinare enunțate, iar activitatea și acțiunile lor politice sunt de multe ori contrarii titulaturii asumate. [20] S-a declarat de nenumărate ori că Partidul Comuniștilor din Republica Moldova nu mai este un partid comunist, dar mai mult social-democrat, nici Partidul Popular Creștin-Democrat nu este pe de aproape de principiile democrației creștine europene, atât după conținutul programului, cât și după metodele de acțiune utilizate. [21]

În acest context, **Mihai M. Petrescu**, în „*Partide, clase, națiuni*,” [22] întemeiază o constata-

re potrivit căreia, „făcând un tur de orizont asupra vieții politice contemporane, suntem izbiți de gama variată, policromă sub care se prezintă partidele politice, atât sub aspect tipologic, cât și sub aspect rațional și funcțional, fiecare partid având un statut social-istoric, un rol și o valoare proprie, o pondere și un sens specific în ansamblul comunicării sociale și naționale în care este integrat.”

Același autor afirmă ca fiind incontestabil faptul că partidele politice, în esența lor, au reprezentat și reprezintă instituții politice bine conturate, că ele dispun de programe, platforme, statute bine motivate teoretic și practic, că programele cele mai multe care au rezistat examenului vieții politice sunt argumentate și convingătoare. Platformele noilor partide de tip liberal, social-democrat, democrat-creștin, s-au conturat, s-au substanțializat și ele au căpătat un drept de cetate în viață, în scena publică a societății. Același lucru se poate afirma, desigur, cu fireștile particularități de la un partid la altul despre statutele în baza cărora respectivele partide politice își desfășoară viața internă, își organizează întreaga activitate în funcție de strategiile și de doctrinele lor.

M. Voiculescu atestă în „*Tratat de politologie*” [23] că partidele politice, așa cum o atestă istoria de până acum, se delimitează între ele atât prin conținutul ideatic al doctrinelor pe care le urmează și le promovează, cât și prin programele lor strategice, practica pe care o desfășoară. Partidele politice sunt preocupate de continua perfecționare a statutului politic folosit, a modului de abordare a problemelor, a atragerii membrilor și simpatizanților lor, prin metoda persuasiunii, prin conștientizarea scopurilor și idealurilor pe care și le propun, prin evidențierea superiorității valorilor politice cărora își subordonează întreaga lor activitate.

Afirmarea, consolidarea și dănuirea mai tuturor partidelor care își propun să promoveze și să apere dorințele, interesele, idealurile unor cercuri, unor fragmente sau segmente din ce în ce mai mari de cetățeni, de grupuri, pătri și categorii sociale, politice, culturale, religioase se datorează, în bună măsură, faptului că acestea, într-o formă sau alta, au militat pentru soluționarea marilor probleme care brăzdează viața politică, juridică, pluripartitismul, separația puterilor în stat, lupta pentru suveranitate și

independență, pentru păstrarea și conservarea unui echilibru firesc între societatea politică și societatea civilă. De asemenea, partidele politice devin responsabile de traiectoria politicii externe a statului prin prevederile stipulate atât în programele și platformele electorale, cât și prin setul de strategii și tactici alese pentru realizarea obiectivului menționat anterior.

Prezentând într-o formă practică cele afirmate mai sus, ținem să evidențiem tacticile întreprinse de primele partide democratice din Republica Moldova în traseul spre integrare în UE, ca obiectiv strategic prioritar al platformelor electorale. În acest context, după semnarea unui Acord de Parteneriat și Cooperare dintre UE și Republica Moldova în 1994, autoritățile Republicii Moldova încep să atragă tot mai multă atenție UE și să formuleze tot mai clar opțiunea europeană [24]. Astfel, în 1995, Parlamentul a adoptat o declarație de politică externă în care califica semnarea APC drept un prim pas spre integrarea europeană. În decembrie 1996, Președintele Petru Lucinschi adresează un mesaj oficial Președintelui Comisiei Europene, Jacques Santer, în care formulează dorința Republicii Moldova de a deveni membru asociat al UE până în 2000.

Așadar, partidele politice în general, prin locul și ponderea lor în societate, prin influența pe care ele o exercită asupra membrilor și simpatizanților – care în anumite cazuri pot fi destul de numeroși – au un impact asupra organizării politicii externe a statului. Ele influențează substanțial sistemele juridice și modalitățile de exercitare a puterii. Rămâne un argument incontestabil că, dintotdeauna, în spatele partidelor politice de relevanță politică, istorică, socială au stat și stau anumite doctrine politice, anumite orientări filozofice, sociologice care și-au justificat rațiunea lor suficientă în materie de organizare a vieții politice, de orientare a partidelor cărora le-au dat naștere spre idealuri, obiective, valori, fără de care nu se poate concepe viața societății moderne, fără de care nu se pot întrevădea direcțiile mari ale prevederilor de politică externă. [25] Concepțiile, doctrinele călăuzitoare, când acestea sunt, desigur, în concordanță cu dezvoltarea, cu progresul social-politic, juridic, moral constituie condiția *sine qua non* a afirmării și dănuirii partidelor politice.

Continuând pe segmentul tacticilor întreprinse pentru facilitarea realizării opțiunii programatice de integrare europeană, reiterăm ideea, potrivit căreia, odată cu victoria relativă a forțelor proeuropene în alegerile parlamentare din 1998, integrarea europeană începe să devină o temă dominantă a discursului politic autohton. [26] După criza financiară din Rusia, Alianța pentru Democrație și Reforme, majoritară în Parlament, votează în 1998 o hotărâre care stipula că orientarea spre integrarea europeană devine „obiectiv strategic major al țării.” În paralel, aderarea la UE este declarată obiectivul strategic al Moldovei în Concepția Politicii Externe pentru 1998 – 2002, adoptată de noul guvern.

Se cere să amintim că programele și strategiile corespund scopurilor și idealurilor și relevă obiectivele și sarcinile într-un moment istoric dat, prin angajarea efectivă a partidelor în lupta pentru realizarea scopurilor prestabilite. [27] Constituind sinteze elocvente de obiective, de idealuri, ca și metodologii fundamentale de organizare a vieții social-politice într-o societate, programele introduc rigoare în organizare, constituind, totodată, un factor de mobilizare a membrilor și simpatizanților lor. Acestea „oferă o cauză pentru participarea cetățenilor, iar pentru membrii partidelor – un obiectiv care-i unește și el stimulează energiile în lupta pentru susținere și realizarea obiectivelor preconizate de partid care elaborează programe și acționează în spiritul acestora.”

Acesta poate constitui și argumentul prin care partidele naționale continuă tacticile cuprinse în declarații, reuniuni la masa de discuții, crearea de organisme responsabile pentru perpetuarea procesului vest-integraționist. În perioada următoare intrării în vigoare a APC, are loc o activizare vădită a diplomației naționale pe segmentul vectorul european, în special în vederea aderării Republicii Moldova la Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, eforturi încheiate cu succes în 2001, când Moldova aderă la această inițiativă. Participarea la Pact este văzută de autorități drept o posibilitate de a include statul în Procesul de Stabilizare și Asocierii al UE pentru Balcanii de Vest, o „scurtătură” pentru procesul de aderare a Republicii Moldova la UE. În paralel, pe plan intern, se conturează tot mai mult opțiunea europeană

a statului, exprimată printr-un document-apel cu privire la integrarea europeană semnat de 25 de formațiuni politice, în mai 2000, și un Apel către Președintele țării, din iunie 2002, semnat de o serie de partide politice și organizații neguvernamentale care revendică crearea unei Comisii naționale pentru integrarea europeană și elaborarea unei strategii de integrare europeană a Republicii Moldova. [28] De la sfârșitul anului 2002, autoritățile Republicii Moldova purced la crearea cadrului instituțional intern pentru realizarea obiectivului de integrare europeană: Comisia Națională pentru Integrarea Europeană, Comisia Parlamentară pentru Integrare Europeană, Departamentul de Integrare Europeană din cadrul Ministerului Afacerilor Externe. În septembrie 2003, când Republica Moldova fusese deja invitată să participe la Politica Europeană de Vecinătate, C.N.I.E. elaborează și transmite Comisiei Europene o Concepție de integrare în UE. [29]

Unitatea și coeziunea partidelor prinse în platformele și programele lor se cer a fi îndeplinite efectiv, în acțiune, în munca lor dedicată acestor obiective. Astfel, ele rămân simple formule mai mult sau mai puțin demagogice. În acest sens ni se pare a fi de mare actualitate atenționarea că „numai când interesele specifice ale partidelor se încadrează într-un tot unitar, lupta politică nu duce la dezagregarea totală.” [30]

La 24 martie 2005, în prima ședință a Parlamentului ales în scrutinul din 6 martie 2005, acesta a adoptat unanim Declarația cu privire la parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene. [31] „Noi pornim de la faptul că dezvoltarea de mai departe a Republicii Moldova nu poate fi asigurată decât prin promovarea consecventă și ireversibilă a cursului strategic spre integrarea europeană, spre soluționarea pașnică și democratică a problemei transnistrene, spre funcționarea eficientă a instituțiilor democratice și garantarea drepturilor minorităților naționale. Realizarea acestor sarcini este posibilă în condițiile unei cooperări responsabile a puterii și opoziției, ale stabilității vieții politice interne, ale unor garanții democratice pentru dezvoltarea liberă a mijloacelor de informare în masă și ale unei asigurări riguroase a independenței Republicii Moldova în relațiile ei reciproce cu statele ve-

cine,” se menționează în declarația adoptată.

Obiectivul strategic al integrării europene este reiterat și de către Vladimir Voronin în discursul său de învestitură din 7 aprilie 2005, care a chemat la consolidarea tuturor forțelor politice și a societății în vederea atingerii acestui scop. În plus, programul de activitate a Guvernului pentru anii 2005-2009 „Modernizarea țării – bunăstarea poporului” [32] proclamă integrarea europeană și realizarea Planului de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova drept priorități fundamentale ale activității noului Guvern, de rând cu dezvoltarea economică durabilă social orientată și reintegrarea țării. Prin decret prezidențial, Ministerul Afacerilor Externe este transformat în Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, iar funcția ministrului de externe este promovată la rangul de viceprim-ministru. [33]

Astfel, la ziua intrării în vigoare a Planului de Acțiuni, Republica Moldova devenea un stat care definește clar obiectivul de integrare europeană drept obiectiv național fundamental. Acest obiectiv era sprijinit printr-un consens politic intern fără precedent, existând un cadru instituțional intern cuprinzător pentru realizarea obiectivului în cauză, iar circa 65% din cetățeni se pronunțau în favoarea aderării Republicii Moldova la UE. [34] În aceste condiții, APC – acord semnat în 1994, care pune accentul pe relațiile economice și comerciale dintre UE și Republica Moldova, și care, important, nu recunoaște aspirațiile europene ale statului, este un acord care, în mare parte, nu corespunde actualei conjuncturi politice interne și regionale. În februarie 2005 acesta nu a fost înlocuit, ci suplimentat prin Planul individual de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova, care acoperă golurile reieșind din realitățile actuale și acordă mai multă substanță și urgență prevederilor din APC.

Având în vedere planul de acțiune comun al UE și al Republicii Moldova privind Politica europeană de vecinătate, se stabilesc obiectivele strategice bazate pe angajamentul față de valorile comune și implementarea eficientă a reformelor politice, economice și instituționale. Astfel, în cadrul P.E.V., Parteneriatul estic a creat un cadru politic semnificativ pentru intensificarea relațiilor, accelerarea asocierii la nivel politic și continuarea integrării pe plan econo-

mic dintre UE și Republica Moldova, între care există legături geografice, istorice și culturale puternice, prin sprijinirea reformelor politice, socioeconomice și facilitarea apropierei de UE. Iar cât privește domeniul structurilor democratice, se propune adoptarea măsurilor necesare pentru ca negocierile cu Republica Moldova să continue în ritmul constant actual și, în acest scop, să consolideze dialogul continuu cu toate partidele politice și să încurajeze dialogul dintre partide în această țară, având în vedere că stabilitatea politică în stat este esențială pentru continuarea procesului de reformă. [35] Iar din alt punct de vedere, partidele politice sunt generatori de opțiuni și prevederi de politică externă care, incluse în programele și platformele electorale, orientează societatea spre un model integraționist constant și oportun.

În general, programul unui partid cuprinde un mic sistem sociologic și etic. În funcție de metodele de concepere a programelor, se disting două modele de partide: de program integral și de acțiune imediată, cu alte cuvinte, partide principale și partide oportuniste. Propaganda este pregătirea luptei pe cale spirituală. Prin alegerea mijloacelor de propagandă se deosebesc esențial partidul de program de partidul oportunist. Partidul de program, prin definiție, se adresează judecății cetățenilor care sunt preocupați de problemele vitale ale națiunii și se impun prin persuasiune. Oportunismul recurge la o metodă sigură – arta de a corupe. Tot aici se vorbește de metoda electorală, aceasta înseamnă acordarea unor distincții onorifice și onoruri speciale, cumpărare de conștiințe și de funcții publice, acestea fiind câteva exemple elocvente din gama elastică a mijloacelor de a corupe. Oportuniștii, artiști ai insinuării, ai corupției, ai calomniei, ai intrigii și ai terorii, sunt în opoziție cu oamenii care fac parte dintr-o altă clasă politică și anume – artiști ai convingerii, ai luptei cinstite și loiale. [36]

Mijloacele descrise mai sus au, cel puțin, meritul de a fi practicate în activitatea cotidiană a partidelor, în văzul tuturor, oportunismul însă nu găsește margini în inventivitatea metodei care duce la succes sigur, el recurge la cea mai comodă, deși este cea mai perfidă, aceea de a intriga pe ascuns, în umbra și penumbra comitetelor, cluburilor, ziarelor și, mai ales, pe lângă conducătorii partidelor. [37] Situația

membrului unui partid oportunist este delicată deoarece el poate intra cu ușurință într-o situație conflictuală cu colegii săi de partid decât cu colegii săi politici, din alte partide, adversari firești. Acesta nu are decât o soluție, să conducă cu o abilitate mai mare decât ceilalți colegi de partid situația creată în societate la un moment dat. În sfârșit, când formele civilizate de acțiune nu dau rezultate, oportuniștii apelează la un mijloc extrem: terorizarea, adică întrebunțarea forței brutale în luptele politice până la exterminarea fizică a adversarului. Fizionomia partidului se schimbă în acest caz complet, partidul nu mai merită denumirea de partid, devenind o ficțiune.

În definitiv, partidul politic trebuie să fie pedagogul politic al națiunii și să devină una dintre cele mai importante instituții sociale pentru educația politică și socială a individului ca cetățean, trezind interesul fiecăruia pentru problemele sociale și politice ale timpului și conștiința răspunderii. [38]

Întreprinzând o adevărată anatomie a partidului politic în expunerea sa intitulată „*Partidul politic*,” ținută la Institutul Social Român, **D. Gusti** precizează că partidul este o parte dintr-un tot și că el, partidul, presupune existența unui partid opus fiindcă astfel el nu poate să se manifeste ca partid, deci el presupune neapărat opoziția din partea altui partid. Pentru autor [39] partidul, ca fenomen social, vizează următoarele probleme esențiale: ce este partidul politic, care sunt tipurile de manifestare, cum se afirmă și se menține, care sunt mijloacele de realizare a scopurilor partidului politic. Concluzia sa este aceea că „toate aceste chestiuni se află în cea mai strânsă legătură unele cu altele și formează la un loc sistemul partidului politic.”

La o atestare primară a partidelor din Republica Moldova, s-ar părea că acestea adoptă și promovează aceleași tendințe integraționiste pe plan extern, încorporate sub egida unui vector al politicii externe unic: integrare europeană complexă. Însă, chiar de la afirmarea sa ca stat independent, democratic și de drept, Republica Moldova a fost supusă dualității de opinii, acțiuni și strategii cu privire la conținutul și direcția politicii sale externe.

Fie din punctul de vedere al credibilității și publicității în fața electoratului, fie din punctul

de vedere al strategiei programatice sau al contextului social istoric, în care procesul integrării europene a devenit ireversibil și prioritar pentru statele terțe, dar fiecare partid politic din Republica Moldova prevede în programul său de activitate realizarea obiectivului de integrare europeană. Tactic însă partidele politice din Republica Moldova, cu precădere cele de stânga, optează tot mai încurajator pentru o integrare estică, după modelul integrării vestice, prin aderare la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan.

PCRM declară că Uniunea Vamală este un proiect nou, simpatic, cu perspectivă și de aceea nu trebuie să uităm de partenerii noștri strategici, deoarece aceste relații mai sunt viabile. Aderarea la Uniune este un lucru obligatoriu. Liderul comuniștilor moldoveni a declarat anterior că „aderarea la spațiul estic nu contravine aspirațiilor europene ale Moldovei, iar PCRM a văzut întotdeauna în integrarea europeană a Moldovei o cale de modernizare internă și niciodată nu a contrapus această modernizare posibilității de integrare în spațiul C.S.I.” [40] Anterior, mai mulți experți în economie și analiști politici au declarat că aderarea Republicii Moldova la Uniunea Vamală va aduce atât beneficii economice, dar va fi și un imbold pentru soluționarea conflictului transnistrean. În același timp, persoane influente din UE susțin că procesul de integrare europeană a Moldovei nu trebuie să fie legat de soluționarea problemei transnistrene.

O opțiune radicală pentru politica externă a Republicii Moldova este atestată în declarația liderului Partidului Social-Democrat din Moldova prin care „ideea națională a cetățenilor Republicii Moldova este aderarea țării la Uniunea Vamală.” [41] O poziție mai echilibrată este împărtășită de Partidului Socialiștilor din Republica Moldova prin care este împărtășită ideea că, atâta timp cât nu există o majoritate parlamentară care ar susține ideea de a schimba vectorul politic și economic extern, toate acțiunile privind un eventual referendum în problema aderării Republicii Moldova la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan nu pot avea succes. În opinia socialiștilor, „Uniunea Vamală este un proiect interesant din punct de vedere economic pentru țara noastră, însă la această etapă mai mult de PR și declarații

politice nu se poate de făcut nimic. Suntem ferm convinși că și comuniștii, care au propus inițierea acestui referendum, dar și alții înțeleg foarte bine că această idee nu poate fi implementată atât timp, cât nu avem majoritate parlamentară.” [42]

Cu referire la o eventuală aderare la Uniunea Vamală Euroasiatică, președintele grupului Alianței Progresiste a Socialiștilor și Democraților din Parlamentul European, Hannes Swoboda, a precizat că Moldova trebuie să se gândească bine ce fel de alternativă este aderarea la respectiva structură. La rândul său, liderul PDM, Marian Lupu, a reiterat că Partidul Democrat rămâne în continuare pe poziția inițială de aderare a țării noastre la UE. [43] „Odată ce calea spre UE nu este în contradicție cu platforma C.S.I., de ce să nu avem o bună colaborare cu partenerii din Est? Platforma C.S.I. este una bună, care ne oferă multe oportunități pe cale politică, economică, comercială și umanitară.”

Referitor la Uniunea Vamală, Vlad Filat, președintele Partidului Liberal Democrat din Moldova, care deține și funcția de prim-ministru, a precizat că Republica Moldova este parte a C.S.I. și a semnat Acordul privind comerțul liber dintre aceste state, iar acțiunile de politică externă reflectă interesul statului. [44] Ținem să precizăm că PLDM este unul dintre cele mai influente partide de pe eșichierul politic la ora actuală, iar totalitatea declarațiilor și a acțiunilor întreprinse (semnarea acordurilor, vizitele oficiale de rang înalt) denotă că interesul statului este direcționat spre aderarea la structurile europene.

Partidul Liberal, de asemenea, împărtășește opinia prin care Uniunea Euroasiatică nu reprezintă cea mai bună opțiune a politicii externe a Republicii Moldova. Liderul partidului precizează că “în cazul în care nu vom accepta, ne vor șantaja: dacă nu vreți, vom accepta Transnistria ca parte componentă a acestei uniuni vamale.” [45]

În final, atestăm o altă opinie radicală promovată de PNL și contrară PSD prin care Vitalia Pavlicenco declară: „Nu cred că se va ajunge până acolo, pentru că există presiuni din partea societății civile. Nu cred că electoratul se vrea înapoi, în niște uniuni de la Răsărit.” [46]

În final, potrivit noilor concepții ale politicii externe și securității naționale, prioritar pentru

Republica Moldova trebuie să fie corespunderea proceselor interne criteriilor politice pentru integrarea europeană. Corespunderea criteriilor economice nu trebuie subestimată în niciun caz, însă faptul că populația Republicii Moldova reprezintă mai puțin de 1% din populația UE, iar economia care trebuie reformată reprezintă ~0,03% din economia UE, poate oferi Republicii Moldova să fie ajutată economic, dacă ar corespunde criteriilor politice. [47]

Partidele politice moderne, ca și cele actuale, conștiente de misiunea lor, caută să susțină și să stimuleze democrația reprezentativă, puternic inserată în viața politică, juridică, morală, culturală a societății. Pluralismul constituie stilul nutritiv al democrației reprezentative iar, la rândul lui, acesta substanțializează activitatea partidelor politice în prezența pluripartitismului.

Partidele dintr-o anumită societate formează în totalitatea lor un sistem, deoarece fiecare partid, prin opțiunile sale doctrinare și programatice, prin raporturile în care intră în lupta pentru putere, pentru exercitarea sau influența acestora, își concepe și desfășoară acțiunile, ținând seama de particularitățile celorlalte partide, de necesitatea ca sistemul politic să funcționeze astfel încât să asigure echilibrul societății. În viața politică prezintă importanță nu numărul de partide, ci calitatea, capacitatea de a răspunde programatic nevoilor societății, intereselor naționale reale. Cu cât numărul de partide este mai mare, cu atât mai dezarticulată și incoerentă este viața politică. Unul din aspectele cele mai relevante în acest sens constă în faptul că scena politică națională a ajuns să fie supraaglomerată de un mare număr de partide și formațiuni politice. Potrivit datelor oficiale, la Ministerul Justiției sunt înregistrate 36 de formațiuni politice. [48] O simplă comparație atestă faptul că în România sunt 22 de partide. [49] În Ucraina activează un număr mare de partide politice, dintre care multe au foarte puțini membri și nu sunt de notorietate. Partidele mici se reunesc adesea în coaliții largi pentru a participa la alegerile parlamentare. [50]

În mod evident, acestea nu au putut și nu pot oferi tot atâtea variante credibile de soluții realiste a problemelor societății. Desigur, nu este vorba de a interveni pentru limitarea sau stoparea creșterii numărului de partide

sau formațiuni politice, dar, dimpotrivă, partidele, oricâte ar fi, trebuie să-și stabilească clar prioritățile pentru a servi interesele poporului și pentru a fi capabile de promovarea unei politici externe realiste, reieșind din condițiile social-istorice.

Sunt partide care pun în evidență mai mult interesele economice, altele – mai mult ideile politice, religioase, filozofice, în realitate însă ideea de a deține puterea este întotdeauna combinată cu un interes, iar interesul nu se poate satisface fără un ansamblu de idei cuprinse într-un program. Viața de partid înregistrează programe cu acțiuni mai modeste, sunt programe de constelații politice, de moment, programe de acțiune și atitudine într-o chestiune de actualitate politică și socială. Toate programele conțin două elemente: unul care le unifică și unul care le separă. Programele sunt produsul unor situații istorice comune tuturor partidelor, element care le unește și, în același timp, acestea sunt produsul intereselor economice și al ideilor politice diferite, elemente care le pun într-o lumină conflictuală. [51]

Așa cum definește D. Gusti programul pe termen scurt al partidului politic, acesta poate fi echivalat cu strategia politică pe care o adoptă un partid pentru buna realizare a prevederilor programatice prevăzute în programele și platformele electorale. În acest context, după „*Dicționarul politic. Instituțiile democrației și cultura civică*” de **S. Tămaș**, [52] strategia politică reprezintă planul de acțiuni elaborat pentru reușita în competiția cu forțele de opoziție, pe calea obținerii maximumului posibil de suporteri în campaniile electorale sau în alt gen de campanii politice. De regulă, un plan strategic se referă la următoarele aspecte: modul de acțiune, scopurile și obiectivele ce trebuie realizate, timpii de execuție, mijloacele și resursele ce se vor utiliza, principalele direcții de acțiune pe plan economic, tehnologic, social, legislativ. Orice strategie politică are în vedere folosirea

oportunităților și constrângerilor oferite de mediul politic, resursele disponibile și reacțiile posibile ale opoziției politice. Strategia politică majoră (marea strategie) constituie linia de acțiune elaborată de forța politică ce deține puterea în stat, menite să promoveze interesele majore ale națiunii pe plan intern și, mai ales, pe plan internațional. **L. Hart** subliniază că cea mai mare contribuție a „marii strategii” este corelarea scopurilor cu mijloacele într-un context mai amplu decât cel militar. [53] În această viziune, lupta militară este doar unul din instrumentele „marii strategii”, obiectivele fixate putând fi realizate recurgându-se la presiuni financiare, diplomatice, comerciale etc. pentru a slăbi voința oponentului. În acest mod, calea militară nu este necesară pentru atingerea rezultatelor urmărite în relația dintre națiuni.

Așadar, partidele politice din Republica Moldova se caracterizează printr-o incoerență a mesajului politic exprimat și printr-o criză identitară acută, cu precădere în domeniul politicii externe. Între strategiile propuse spre a fi dezvoltate și tacticile alese în activitățile politice cotidiene există o diferență majoră. Iar aceasta poate fi explicată prin faptul că partidele nu dispun de programe socioeconomice, elaborate de pe principii doctrinare. De asemenea, orientările în domeniul politicii externe nu pot servi decât tangențial drept criteriu de clasificare a partidelor. Majoritatea absolută a formațiunilor politice nu au un suport electoral sigur, de credibilitatea și susținerea populației beneficiind numai câteva. Nivelul scăzut al culturii politice din societate decide soarta alegerilor și deci a partidelor. Lipsa tradițiilor și a experienței, divizarea etnică, evidentă, mai ales, în timpul campaniilor electorale, se răsfrânge negativ asupra activității partidelor politice, [54] iar de aici reiese și caracterul prevederilor programatice de politică externă ce plasează statul într-o sferă geopolitică sau alta.

BIBLIOGRAFIE

1. Mitran I. *Politologia în fața secolului XXI*. București: Fundația „România de Măine”, 1997, p. 60.
2. Voicu G. *Pluripartitismul. O teorie a democrației*. București: All, 1998, p. 77.
3. Mitran I. *Op. cit.*, p.61.

4. Voicu G. *Op. cit.*, p. 80.
5. Legea privind partidele politice nr. 294-XVI din 21.12.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 29.02.2008, nr. 42-44/119.
6. Zavtur Al. *Prelegeri la cursul universitar de politologie*. Chișinău, 1991, p. 156.
7. Tămaș S. *Dicționar politic. Instituțiile democrației și cultura civică*. București: Șansa S.R.L., 1996, p. 240.
8. Beaufre A. *Introduction à la Stratégie*. Paris: Librairie Armand Colin, 1985, p. 74.
9. Tămaș S. *Op. cit.*, p.240.
10. Виноградов В. *Партия и власть*. În: Вестник Санкт-Петербургского Университета, 1992, Серия VI, p. 69.
11. Zavtur Al. *Op. cit.*, p. 155.
12. Legea privind partidele politice nr. 294-XVI din 21.12.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 29.02.2008, nr. 42-44/119.
13. Концептуальная модель партии как субъекта политического процесса. În: Международная экономика и международные отношения, 1994, №2, p. 36.
14. Popescu T. *Politologie*. Chișinău: Î.S.F.E.P Tipografia Centrală, 2007, p. 115.
15. Tăbârță S. *Partidele politice și modificarea suportului lor social*. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică). Chișinău, U.S.M., XXV, 2004, nr. 1, p. 117.
16. Пшизова С. *От подражания к имитации: партийное строительство на постсоветском пространстве*. În: Власть. 2003, №12, с. 31.
17. Dancă I. *Tentația partitocrației numită „pedeserizare”*. În: Sfera politicii, 2001, nr. 90, p. 28.
18. Мошняга В. *Политические партии и партийная система Республики Молдова: трансформационный контекст*. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică). Chișinău, U.S.M., XXIII, 2003, с. 17.
19. Lazur D. *Oleg Serebrian. „Vă las... plec ambasador.”* Jurnal de Chișinău, 7 iunie 2005.
20. Solomon C. *Aspecte ale culturii politice în Republica Moldova în perioada de tranziție*. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică). Chișinău, USM, XXV, nr. 1, p. 112.
21. Țârdea B. *Politologie. Curs de prelegeri*. Chișinău: Elan-Poligraf, 2008, p. 140.
22. Petrescu M. M. *Partide, clase, națiuni*. București: Politica, 1977, p. 254.
23. Voiculescu M. *Tratat de politologie*. București: Universitară, 1998, p. 191.
24. Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova. Ghid. Chișinău: Gunivas, 2006.
25. Voiculescu M. *Op. cit.*, p. 192.
26. Ghid UE-RM. <www.e-democracy.md>. (vizitat 19.01.2013).
27. Cioabă A. *Democrația reprezentativă: concept juridic*. În: Societate și cultură, 1992, nr. 3, p. 84.
28. Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova. Ghid. Chișinău: Gunivas, 2006.
29. Evoluții în relațiile RM-UE. <www.mfa.gov.md/din-istoria-rm-ue/>. (vizitat la 19.01.2013).
30. Neumann S. *Toward a Comparative Study of Political Parties*. În: Modern Political Parties, Approaches to Comparative politics, Chicago Press, Toronto, The University of Toronto Press, 1965, p. 305.
31. Declarația cu privire la parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene. <old.parlament.md>. (vizitat la 18.01.2013).
32. Programul de activitate a Guvernului pentru 2005-2009 „Modernizarea țării – bunăstarea poporului.” <www.gov.md>. (vizitat 19.01.2013).
33. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 630 din 22.08.2011 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, structurii și efectivului-limită ale aparatului central al acestuia. <www.mfa.gov.md>. (vizitat la 20.01.2013).
34. Dinamica opțiunii pro-UE a cetățenilor RM potrivit Barometrului de Opinie Publică, Da-

tele sondajului I.M.A.S. din februarie 2006. <www.ipp.md>. (vizitat la 16.01.2013).

35. Negocierile în vederea încheierii Acordului de asociere UE-Moldova. <www.mfa.gov.md>. (vizitat la 17.01.2013).

36. Voiculescu M. *Op. cit.*, p. 191.

37. Dan P. *Doctrinile partidelor politice*. București: Garamond, 2002, p. 32.

38. Voiculescu M. *Op. cit.*, p. 201.

39. Gusti D. *Partidul politic*. București: Cultura națională, 1923, p. 4.

40. Liderul PCRM: Procesul de aderare la Uniunea Vamală nu trebuie politizat. <www.pcrm.md>. (vizitat la 19.01.2013).

41. Noi nu ne ocupăm cu falsificarea semnăturilor și, prin urmare, vom lupta pentru fiecare semnătură. <www.selin.md>. (vizitat la 22.01.2013).

42. Ideea referendumului privind aderarea Moldovei la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazakhstan nu are sorți de izbândă. <www.tribuna.md>. (vizitat la 21.01.2013).

43. Moldova între integrarea în UE și aderarea la Uniunea Vamală. <www.publika.md>. (vizitat la 19.01.2013).

44. Prim-ministrul Republicii Moldova Vlad Filat a avut astăzi la Moscova o întrevedere cu Prim-ministrul Federației Ruse Dmitri Medvedev. <www.pldm.md>. (vizitat la 21.01.2013).

45. Mihai Ghimpu: Moscova a schimbat tancurile cu partidele politice. <www.dw.de>. (vizitat la 16.01.2013).

46. Interviu cu Vitalia Pavlicenco pentru <www.politik.md>, <www.pnl.md>. (vizitate la 19.01.2013).

47. Elaborarea noilor concepții ale politicii externe și securității naționale. <www.e-democracy.md>. (vizitat la 22.01.2013).

48. Lista partidelor politice înregistrate în Republica Moldova. <www.justice.gov.md>. (vizitat la 17.01.2013).

49. Partide politice din România. <ro.wikipedia.org>. (vizitat la 20.01.2013).

50. Hart L. *The strategy of indirect approach*. Washington, DC. National War College, 1941, p. 343.

51. Dan P. *Op. cit.*, p. 33.

52. Tămaș S. *Op. cit.*, p. 241.

53. Hart L. *Op. cit.*, p. 344.

54. Juc V. *De la partidul unic la pluripartitism*. În: „Arena politicii”, 1996, nr. 1, p. 10.

Prezentat: 9 aprilie 2013.

E-mail: juc.victor@gmail.com